آداب و رسوم خاص شب یلدا

30 آذر 1402

یکی از مهم ترین شب های ایران باستان شب یلدا می باشد که از دیرباز تا به امروز مورد توجه و اهمیت ایرانیان واقع شده است جشن ها و شب نشینی هایی که در این شب توسط مردم در اقصی نقاط کشور برگزار می شود یک سنت دیرینه محسوب می شود که تا امروز نیز نه تنها از ارزش آن چیزی کم نشده است بلکه جایگاه بسیار ویژه ای در نزد ایرانیان پیدا کرده است.

شب یلدا بلندترین شب سال که به زمان مابین غروب آفتاب از تاریخ 30 آذر یعنی آخرین روز پاییز تا طلوع آفتاب 1 دی ماه یعنی نخستین روز زمستان مربوط می شود مصادف با انقلاب زمستانی در نیمکره شمالی می باشد به همین علت از آن تاریخ به بعد طول شب کوتاه تر و طول روز بیشتر می شود.

مروری بر تاریخچه شب یلدا

همانطور که می دانید تاریخچه و پیشینه یلدا به زمانهای بسیار گذشته برمیگردد ولی مشخص نیست قدمت دقیق آن به چه زمانی تعلق دارد بسیاری از باستان شناسان هفت هزار سال پیش را برای تاریخ شب یلدا مطرح کرده اند. ظروف سفالی دوران قبل از تاریخ را به استناد گرفته اند چرا که نقوش حیوانی ماه های ایرانی همچون عقرب و قوچ داخل این ظرف ها هک شده اند البته ناگفته نماند نقوش کشفیات باستان شناسی و کتیبه ها نادرند ولی باستان شناسان بر این باورند که تا 7000 سال پیش نیز میتوان آیین مربوط به شب یلدا را رصد کرد.

با تمام این تفاسیر چیزی که به عنوان شب یلدا به رسمیت شناخته شده است به 500 سال پیش از میلاد برمیگردد و تاریخ وارد شدن آن به تقویم رسمی ایرانیان باستان به زمان داریوش یکم مربوط می شود تقویمی که شامل گاه شماری مصری ها و بابلی ها است.

عادات و آیین مرسوم ایرانیان در شب یلدا

دانستیم که آخرین شب پاییز که دراز ترین و تاریک ترین شب سال محسوب می شود با نام شب یلدا جایگاه ویژه ای در میان ایرانیان کسب کرده است و مردم ایران تا سپیده دم با انواع و اقسام برنامه های مفرح در کنار یکدیگر این شب دراز را به خوشی سپری می کنند تا تاریکی و سردی و اندوه غیبت خورشید روحشان را تضعیف نکرده و با آسمانی روشن به رختخواب رفته به راحتی استراحت کنند.

طبق سنت های دیرینه در آیین کهن در اولین روز دی ماه شاهان ایرانی تاج و تخت شاهی را زمین گذاشته و با لباسی سپید به سمت صحرایی می رفته و بر روی فرش سفید می نشستند و نگهبانان و دربانان کاخ شاهی و همه خدمتکاران و برده ها در سطح شهر آزاد شده و مثل دیگران زندگی می کردند و همگی چه رئیس و چه پادشاه و چه مردم عادی به طور یکسان و در یک جایگاه بودند. البته ناگفته

نماند صحت و سقم این گفته ثابت نشده که شاید تنها افسانه ای بیش نباشد.

جشن یلدا امروزه توسط ایرانیان با شب نشینی اقوام و خانواده در کنار یکدیگر برگزار می شود بدین گونه که اعضای خانواده در این شب مهم گردهم آمده و افراد مسن خانواده شروع به تعریف کردن قصه های کهن می کند که خوردن هندوانه ، آجیل و انار و شیرینی و میوه های مختلف از جنبه های نمادین این شب عزیز می باشد اغلب این میوه ها دانه های زیادی دارند و به نوعی جادوی سرایتی به شمار می روند که انسان ها با توسل به برکت پردانه بودن آن ها نیروی باروری را در خود نیز افزایش می دهند و **هندوانه** و **انار** را به خاطر سرخی رنگ شان نمایندگی از خورشید در شب تصور می کنند.

با آداب و رسوم شب یلدا آشنا شوید

از آیین های رایج و معروف و مرسوم شب یلدا می توان به آتش روشن کردن،قصه گویی ریش سفیدان و بزرگان،خوردن تنقلات و تفآلی بر حافظ اشاره کرد.

فال حافظ و شاهنامه خوانی در شب یلدا

شاهنامه خوانی و فال حافظ در شب های یلدا یکی دیگر از سرگرمی های ایرانیان می باشد و از دیرباز مرسوم بوده است چنانچه برای تفآل زدن به حافظ مخاطب مورد نظر نیت می کند و بزرگ مجلس که قرار است قال بگیرد از او می خواهد این جمله را با خود تکرار کند:ای **حافظ شیرازی**، تو کاشف هر رازی، من طالب یک فالم، بر من نظر اندازی...

و سپس دیوان را باز کرده و غزل بالای سمت راست را خوانده چراکه جواب تفآل می باشد اگر با وسط غزل مواجه شدند فال باید از ابتدای غزل یعنی صفحه پشت خوانده شود.پس از اینکه غزل خوانده شد آن را تفسیر می کنند .چنانچه فال با محتوای مثبت از آب در آمد یعنی فال خوب است اما اگر منفی بود یعنی بد است البته نا گفته نماند تمامی غزلیات حافظ محتوایی روحیه بخش و عاشقانه دارند.

و همچنین شاهنامه خوانی جزء جدایی ناپذیرترین برنامه های شب یلدا می باشد که از دیرباز رایج می بوده است شاهنامه ها اگر با شیوه نقالی خوانده شود جذابیتش صد چندان می شود . شانس بزرگی هست که در خانواده تان چنین شخصی را داشته باشید.

آتش روشن کردن در یلدا

از آنجایی که آتش روشن کردن در دیدگاه گذشتگان نماد روشنی و خورشید بود و همچنین بعضی ها آن را برای رفع تاریکی و نحسی اهریمن میشناختند از این رو برای فراری دادن تاریکی ها و قوای اهریمن آتش روشن می کردند تا محفلی گرم در کنار یکدیگر ایجاد کنند.

قصه خوانی و مثل گویی در شب یلدا

در شب یلدا خانواده ها دور هم جمع می شوند و به شعرخوانی ها و داستان خوانی بزرگ تر ها و پیرتر ها گوش فرا می دهند.قصه هایی غیر واقعی و کوچک که قهرمان های آن پریان و دیوها و جانوران هستند و مطمئنا شنیدنش برای هر کودکی خوشایند و جذاب می باشد.

و بسته به فرهنگ هر شهر یا استانی قصه های مربوط به خودشان نقل میشود به عنوان مثال قصه حسین کرد شبستری در میان آذربایجانی ها و داستان های شاهنامه در بین خراسانی ها رایج می باشد.

چیدمان سفره شب یلدا

چیدن سفره شب یلدا با انواع خوراکی ها و تنقلات یکی از آیین های این شب بیادماندنی می باشد که شامل آجیل های مخصوص و میوه هایی همچون انار و هندوانه و دیگر تنقلات داخل آن قرار می دهند.جالب است بدانید در دوران گذشته سفره ای با اسم میَزد پهن می شده است و از میوه های خاص خشک و تر و آجیل و یا به اصطلاح زرتشتیان لُرک در سفره استفاده میشده است که یکی از اجزای اصلی سفره می باشد و در حقیقت ولیمه این جشن به شمار می رود.از سایر اجزا می توان به عطردان،آتشدان،بخوردارن و بَرسَم اشاره کرد.بَرسَم ابزاری برای دعا خوانی می باشد که از فلز نقره و برنج و یا شاخه گیاهی خاص درست می شود.